Rola państwa w gospodarce

Systemy ekonomiczne

Polityka gospodarcza - definicje:

Winiarski: świadome oddziaływanie władz państwowych na gospodarkę narodową – na jej dynamikę, strukturę i funkcjonowanie, na stosunki ekonomiczne w państwie oraz na jego relacje z zagranicą

Secomski: działalność państwa, polegającą na określeniu bieżących i perspektywicznych celów społeczno-gospodarczych oraz ich realizacji, w oparciu o poznane prawa społeczno-ekonomiczne oraz za pomocą metod i środków wynikających z zasady racjonalnego gospodarowania

Polityka gospodarcza - definicje:

- Adam Smith - EKONOMIA STOSOWANA
- John Maynard Keynes

URUCHAMIANIE ŚRODKÓW ZWŁASZCZA INWESTYCYJNYCH, SKIEROWANYCH NA PRZYROST KAPITAŁU

Polityka gospodarcza polega na ingerencji w procesy produkcji, podziału wytworzonych dóbr oraz ich konsumpcji

DALEJ

Cechy polityki ekonomicznej

1. PE w sposób świadomy kształtują jej podmioty
2. PE to oddziaływanie jej podmiotów na przedmiot, czyli gospodarkę
3. Podmioty PE oddziaływują na gospodarkę by osiągać pewne cele
4. Wykorzystują przy tym określone narzędzia
5. PE i jej cele związane są z uwarunkowaniami
6. Oddziaływanie oparte jest na prawach i prawidłowościach ekonomicznych

Podmioty polityki gospodarczej

Sektor Międzynarodowy	**Podmioty ponadnarodowej polityki gospodarczej:**
	Organizacja Narodów Zjednoczonych, Wspólnoty Europejskie, Międzynarodowy Fundusz Walutowy, Bank Światowy Światowa Organizacja Handlu

Sektor Państwowy	**Podmioty państwowej polityki gospodarczej**
	legislatywa: Senat, Sejm, rady gminy **egzekutywa: rząd, zarządy gmin** **jurysdykcja: Trybunał Konstytucyjny, Naczelny Sąd Administracyjny, sądy pracy.**

Sektor Pośredni	**Autonomiczne podmioty polityki gospodarczej**
	bank centralny, towarzystwa ubezpieczeniowe, Krajowa Izba Gospodarcza, izby przemysłowo-handlowe, izby rzemieślnicze.
	Podmioty polityki gospodarczej o funkcjach wykonawczych
	Urząd Pracy, Urząd Antymonopolowy, Urząd ds. Ochrony Środowiska

Sektor Prywatny	**Podmioty polityki gospodarczej o funkcjach decyzyjnych i informacyjnych**
	związki zawodowe, związki pracodawców

UWARUNKOWANIA PE

Politykę wszystkich mocarstw określa ich położenie geograficzne.
Napoleon Bonaparte

1. Uwarunkowania zewnętrzne

- położenie geograficzne,
- międzynarodowa sytuacja polityczna,
- przynależność do międzynarodowych ugrupowań gosp., milit.i polit.,
- międzynarodowa sytuacja gospodarcza.
- warunki wymiany terms of trade
- stan i struktura zagospodarowania przygranicznych krajów sąsiednich

2. Uwarunkowania wewnętrzne

- stan i strukturę zasobów,
- zagospodarowanie przestrzenne kraju i regionów,
- wewnętrzną sytuację polityczną
- Stosunki narodowościowe
- Stosunek społeczeństwa do władzy
- Układ sił politycznych w kraju

3. Uwarunkowania ustrojowo-systemowe

- ustrój polityczno-społeczny
- struktury państwowo- administracyjne i społeczne
- rozwiązania instytucjonalno-systemowe w gospodarce

Dziedziny PE

- Wg zakresu oddziaływania
  - Makroekonomiczna
    - Polityka pieniężna
    - Polityka budżetowa
    - Polityka zagraniczna
    - Polityka dochodowa (aspekt makro)
  - Mikroekonomiczna:
    - Polityka ochrony konkurencji
    - Polityka strukturalna
    - Polityka regionalna
    - Polityka dochodowa (aspekt mikro)

- Wg kryterium podejmowanych problemów:
  - Polityka rozwoju i wzrostu
  - Polityka strukturalna
  - Polityka regionalna
  - Polityka ekologiczna
- Wg kryterium przedmiotowego
  - Polityka sektorowa
  - Polityka społeczna
- Wg kryterium instrumentacji
  - Polityka pieniężna
  - Polityka budżetowa
  - Polityka zatrudnienia
  - Polityka naukowa i innowacyjna

Dobra polityka gospodarcza to taka, która stwarza **stabilne ramy** dla poprawnych długofalowych decyzji podmiotów gospodarczych i przy której ich wyniki finansowe zależą od **własnej gospodarności**, a nie od siły nacisku na państwo.

Do tych stabilnych ram należy **stabilny pieniądz.**

Wobec tego to, co służy **stabilizacji pieniądza**, należy uznać za korzystne dla interesów wszystkich grup, zaś wszystko, co godzi w stabilność pieniądza (np. wzrost wydatków budżetowych bez pokrycia) jest szkodliwe dla interesów wszystkich - interesów rozumianych mądrze i długofalowo.

Obecność państwa w gospodarce wynika z:

Korygowanie działań mechanizmu rynku

1. **Nieefektywność**
   - niedoskonała konkurencja, monopole
   - negatywne efekty zewnętrzne
   - brak zainteresowania dziedzinami działalności w sferze tzw. dóbr publicznych
2. **Nierówność dochodów**
   - rozpiętości w poziomie dochodów i warunków życia ludności
3. **Niestabilność gospodarki**
   - wahania koniunktury, recesja niskie tempo wzrostu, bezrobocie

Rola państwa w gospodarce - **etatyzm**

Ekonomiści reprezentujący takie podejście twierdzą, że państwo powinno pełnić **aktywną rolę w gospodarce**, co stanowi czynnik stabilizujący i przyczyniający się do podniesienia ogólnego bogactwa narodu.

Przedstawiciele tej doktryny uważają, że państwo powinno podejmować **kluczowe decyzje rozwojowe** oraz zapewnić każdemu obywatelowi pracę i godziwe wynagrodzenie, a także troszczyć się o najbiedniejszych i najsłabszych.

Nie musi to jednak oznaczać rezygnacji z **gospodarki rynkowej** i przejścia do gospodarki planowej - socjalizmu.

Rola państwa w gospodarce - **liberalizm**

Poglądy postulujące ograniczenie roli państwa w gospodarce do **minimum**. Podstawą jest założenie o przewadze alokacji wolnorynkowej nad gospodarką sterowaną.

Najważniejszym elementem rynku jest **konkurencja**, która zapewnia najbardziej efektywne wykorzystanie czynników wytwórczych.

Główną rolą państwa jest tworzenie **ładu społecznego** i kontrolowanie jego przestrzegania.

Państwo powinno tylko uzupełniać działanie rynku.

Rola państwa w gospodarce

Współcześnie poglądy ekonomistów na rolę państwa w gospodarce można podzielić na dwie kategorie:

- podstawowe funkcje państwa, co do których istnieje ogólny konsensus,
- funkcje państwa jako zarządcy i regulatora, co do których nie wszyscy są zgodni.

Do pierwszej grupy (konsensus) można zaliczyć:

- zapewnienie podaży dóbr tzw. publicznych, a wiec takich, których rynek nie dostarczyłby w należytej ilości,
- zapewnienie ładu i porządku wewnętrznego,
- organizacja systemu pieniężnego.

Rola państwa w gospodarce

Alternatywne funkcje państwa:

- stabilizacja gospodarki przy użyciu dostępnych narzędzi polityki fiskalnej i monetarnej,
- stymulowanie wzrostu gospodarczego,
- protekcjonizm socjalny i gospodarczy,
- redystrybucja dochodu,
- utrzymywanie sektora przedsiębiorstw państwowych w celu zapewnienia podaży niektórych dóbr prywatnych (np. w Polsce hutnictwo, górnictwo),
- interwencje ingerujące w mechanizm rynkowy (np. w Polsce, ale również w UE władze często interweniują na rynku rolnym).

Oto przykłady kontrowersyjnych pytań związanych z realizacją celów polityki gospodarczej:

- Czy rząd powinien zwiększyć pomoc na rzecz biednych, czy też w większym stopniu powinny przyjąć na siebie ten ciężar instytucje prywatne?
- Czy ochraniać niektóre sektory przemysłu za pomocą wyższych ceł?
- Czy rząd powinien dążyć do ograniczenia roli i wpływów związków zawodowych?
- Czy aby zapobiegać bezrobociu, należy dotować nierentowne przedsiębiorstwa?

Tradycyjne funkcje państwa:

- określenie i ochrona praw własności
- zapewnienie bezpieczeństwa zewnętrznego i wewnętrznego
- utrzymanie wymiaru sprawiedliwości
- kształtowanie i utrzymywanie systemu oświaty,
- kształtowanie systemu pieniężnego

Współczesne funkcje państwa:

- stabilizowanie gospodarki,
- ochrona środowiska naturalnego w ujęciu krajowym i regionalnym,
- zapewnienie racjonalnej gospodarki zasobami naturalnymi,
- działania na rzecz ochrony konsumentów,
- przeciwdziałanie nieuczciwej konkurencji,
- regulowanie warunków pracy i ochrona pracowników,
- kształtowanie systemu ochrony zdrowia,
- kształtowanie systemu zabezpieczenia społecznego

1. W jakich latach miały miejsce te wydarzenia?
2. Jaka sytuacja lub wydarzenia zostały opisane w tekście?
3. Jakie decyzje ekonom. podejmowały opisane osoby?
4. Jakie instytucje podejmowały najważniejsze decyzje gospodarcze? Czego dotyczyły te decyzje? Jak wpływały na życie obywateli?
5. Które z realiów opisanych w tekście są dla was nowością, o czym nie wiedzieliście wcześniej?
6. Jakie zjawiska, działania, decyzje nie mogłyby mieć już dzisiaj miejsca? Dlaczego?
7. Co się zmieniło w polskiej rzeczywistości gospodarczej w porównaniu z opisaną sytuacją?

Systemy ekonomiczne

Konsumenci i producenci funkcjonują w konkretnej rzeczywistości gospodarczej zwanej **gospodarką**, której zasady funkcjonowania określa **system ekonomiczny**.

SE to zespół **organizacji**, **gospodarstw domowych** oraz **jednostek** działających wg określonych zasad, bodźców, zakazów, nakazów w dziedzinie produkcji, podziału, wymiany i konsumpcji dóbr i usług.

SE określa zasady na jakich funkcjonują wszystkie rodzaje rynków w gospodarce oraz decyduje w jakim zakresie procesy rynkowe regulowane są przez mechanizm rynkowy, a w jakim przez państwo.

Problemy, które musi rozwiązać system:

– **co produkować?** (wielkość i struktura produkcji)

– **jak produkować?** (technologie wytwarzania)

– **dla kogo produkować?** (jak dzielić wytworzone dobra – jak rozłożyć ciężary i korzyści ekonomicznej aktywności społeczeństwa)

Dla zdefiniowania SE:

- kto jest właścicielem środków produkcji? **WŁASNOŚĆ**: zbiór zasad, rządzących posiadaniem oraz kontrola zasobów, a także powiązanych z nimi dochodów.

 publiczna lub prywatna

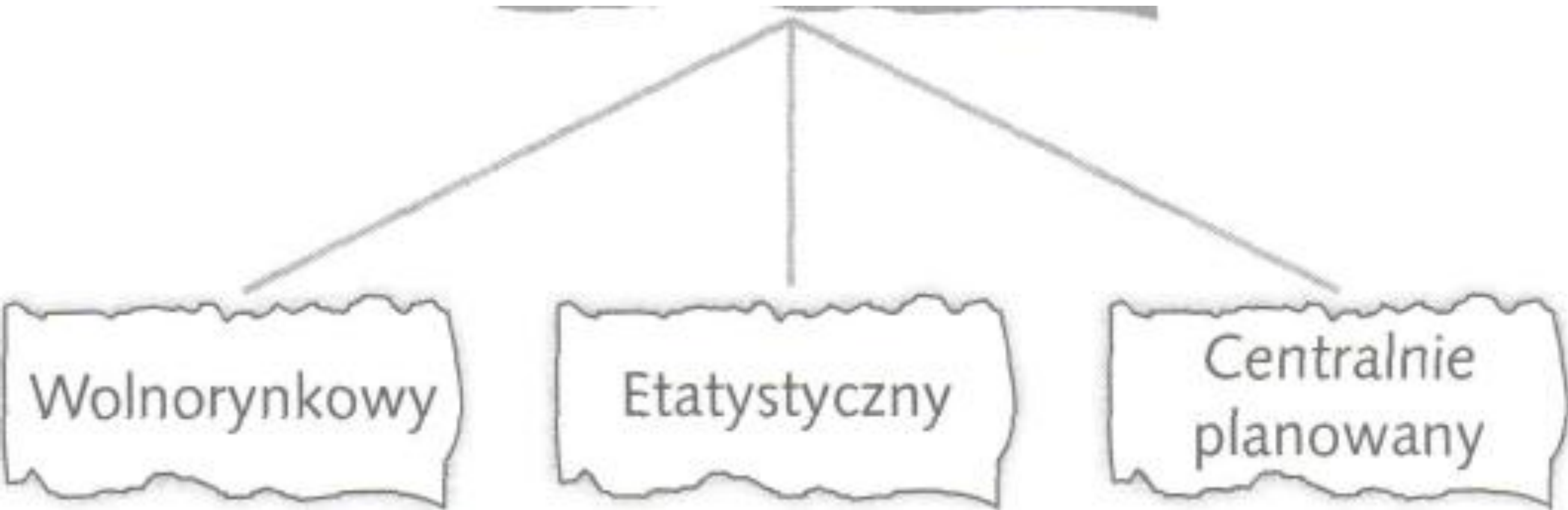
- jak zorganizowany jest PROCES DECYZYJNY? czyli mechanizm koordynowania informacji oraz podejmowania decyzji.

 zdecentralizowany lub scentralizowany

4 rozdz. systemów wraz z reprezentantami

PROCES DECYZYJNY	TYP WŁASNOŚCI	
	prywatna	**publiczna**
Zdecentralizowany z mechanizmem rynkowym	USA	Jugosławia
scentralizowany z systemem nakazów	Trzecia Rzesza	ZSRR

Systemy gospodarcze

System wolnorynkowy

Występuje, gdy państwo ogranicza swoją aktywność do określania **ładu i porządku prawnego**. Procesami gospodarczymi rządzi **niewidzialna ręka rynku**. Najważniejszym elementem rynku jest **konkurencja** wśród jego uczestników. Eliminuje ona z rynku słabsze firmy. Nie ma barier, by wejść na rynek. Swobodnie kształtujące się na rynku ceny, na które żaden uczestnik nie ma znaczącego wpływu, stanowią jedyny instrument informujący o tym, jakie zmiany zachodzą w gospodarce. Producenci, zainteresowani maksymalizacją zysku, dążą do zaspokojenia w jak największym stopniu potrzeb konsumentów - takie działanie wyzwala innowacyjność - to w konsekwencji doprowadza do rozwoju gospodarczego.

Zalety:

- Racjonalne i efektywne wykorzystanie czynników wytwórczych
- Duża innowacyjność gospodarki
- Duża elastyczność gospodarki

Wady:

- Rozwarstwienie dochodów uczestników rynku
- Produkcja dóbr najbardziej opłacalnych, a społecznie niepożądanych
- Nadmierne zanieczyszczenie środowiska naturalnego

System mieszany (etatystyczny)

Mechanizm rynkowy ograniczają różne działania państwa. Państwo interweniuje w gospodarkę po to, by udoskonalić **system rynkowy**. Interwencja państwa przybiera różne formy. Może ono mniej lub bardziej radykalnie ingerować w procesy rynkowe, może również prowadzić działalność gospodarczą. Może ingerować w rynkowy mechanizm tworzenia się cen, ustalając **ceny urzędowe**. Wejście danej firmy na rynek może być ograniczone koniecznością uzyskania odpowiednich zezwoleń - koncesji. Państwo wprowadza także pewne regulacje dotyczące zachowania się uczestników na rynku, np. dotyczące działań antymonopolowych.

Zalety

- Równomierne rozmieszczenie czynników wytwórczych
- Racjonalne wykorzystanie czynników wytwórczych

Wady

- Utrudnione wejście na rynek
- Zmniejszenie motywacji do innowacyjności
- Osłabienie przedsiębiorczości

Systemy centralnie planowane

- dominuje państwowa własność czynników wytwórczych,
- istnieje nierynkowe rozmieszczenie czynników wytwórczych.

Głównym sektorem jest sektor państwowy.

Najważniejsze decyzje dotyczące tego: co, jak i dla kogo wytwarzać są podejmowane przez aparat partyjno-państwowy. Mechanizm rynkowy jest zastąpiony przez plan centralny, który określa wielkość produkcji dla każdej gałęzi gospodarki.

Przedsiębiorstwa nie są samodzielne i nie mogą podejmować suwerennych decyzji. Kierownictwo przedsiębiorstw zabiega tylko o to, by otrzymać jak największy przydział środków finansowych i rzeczowych, gdyż są one rozdzielane centralnie.

Zalety

- równowaga w gospodarce, oparta na sprawiedliwym podziale dochodów

Wady:

- nieracjonalne wykorzystanie czynników wytwórczych,
- brak innowacyjności,
- małą elastyczność gospodarki, spowodowaną długim czasem podejmowania decyzji, co utrudnia procesy dostosowania się do zmieniającego się rynku
- stałe niedobory dóbr

Rola państwa w gospodarce wg Maxa Webera

Państwo gospodarki planowej

Państwo gospodarki rynkowej

Regulowana gospodarka rynkowa

Model samoregulacyjny (wolnorynkowy):
USA, Wlk. Brytania, Kanada

Typ I
cel zewn.
Japonia
„Azjatyckie tygrysy”

Typ II cel wew. Państwo dobrobytu

Społeczna gospodarka rynkowa
Niemcy, Austria

Model socjaldemokratyczny:
kraje skandynawskie:
Szwecja, Dania, Norwegia

System gospodarki centralnie planowanej /socjalistycznej/

jednostki gospodarcze są koordynowane za pośrednictwem instrukcji i poleceń – NAKAZÓW najwyższego organu, przekazywanych za pomocą PLANU. Decyzję podejmowane są przez planistów
i przeważają ich preferencje.

Cechy systemu:

1. dominacja państwowej własności czynników produkcji
2. planistyczny mechanizm alokacji zasobów gospodarczych
3. zagwarantowane przez państwo zatrudnienie
4. płace i ceny określone przez państwo

SŁABOŚCI PLANISTYCZNEGO SYSTEMU ALOKACJI ZASOBÓW:

- przedsiębiorstwa były zainteresowane niskimi zadaniami planowymi i dużymi środkami na ich realizację,
- brak motywacji przedsiębiorstw do osiągania zysku,
- ocenianie i premiowanie przedsiębiorstw za wykonanie zadań planowych nie zachęcało do działań projakościowych, do postępu technicznego,
- cechą planowania centralnego było uprzywilejowanie w przydziale dóbr produkcyjnych, inwestycyjnych, premii i nagród tzw. grupy A przemysłu
- planistyczny mechanizm alokacji działał w sposób rozrzutny, nieracjonalny /efekt: gospodarka niedoborów/
- zanik przedsiębiorczości

Gospodarka kapitalistyczna

1. dominacja kapitalistycznej własności czynników produkcji
2. rynkowa alokacja zasobów gospodarczych.

konsument może „głosować” na rynku – decyzje o tym co produkować zależne są od zachowań konsumentów na rynku.

Własność kapitalistyczna oznacza istnienie takiej struktury społ.-ekonom., która umożliwia prywatnym właścicielom środków produkcji prowadzenie działalności gospodarczej nastawionej na maksymalizację zysku.

Własność środków produkcji w gospodarce kapit.:

1. PRYWATNA – KAPITALISTYCZNA:
   a) własność indywidualna
   b) własność grupowa /tj. spółki/
   c) własność międzynarodowa
2. PRYWATNA – INNA:
   a) drobnotowarowa
   b) pracownicza /akcjonariat pracowniczy/
3. PUBLICZNA:
4. SPÓŁDZIELCZA

Gospodarka rynkowa

Aby istniał w pełni rozwinięty rynkowy mechanizm regulowania gospodarki muszą być spełnione warunki:

- dominacja własności prywatnej i swoboda w zakresie transferu prywatnych praw własności,
- swoboda prowadzenia działalności gospodarczej,
- istnienie sprawnie działających instytucji obsługujących rynek,
- integralność rynku, czyli wzajemne uzależnienie się od siebie poszczególnych segmentów rynku.

Cechy systemu:

- Podmioty gosp. uczestniczą w działalności gosp. dobrowolnie – kierują się motywami finansowymi, brak przymusu administracyjnego – przymus ekonomiczny
- Umowy w sferach produkcji, dystrybucji i konsumpcji zawierane są przy użyciu pieniądza, wg cen kształtujących się na rynku.
- Członkowie gospodarstw domowych wnoszą do działalności gospodarczej swój wkład w postaci pracy, zaoszczędzonych środków pieniężnych i ziemi, starając się osiągnąć z tego tytułu jak największe dochody; nabywają za nie dobra konsumpcyjne, mogące zaspokoić ich potrzeby i przynieść możliwie największą satysfakcję.
- Przedsiębiorcy wnoszą do działalności gosp. wkład w postaci kapitału, nabywają czynniki produkcji, prowadzą działalność tak, aby zmaksymalizować zysk; podstawą działalności przedsiębiorców jest kryterium rentowności.

WSPÓŁCZESNE MODELE GOSPODARKI RYNKOWEJ

- **Model anglosaski:** neoliberalna gospodarka rynkowa (USA, Wielka Brytania)
- **Model skandynawski:** kapitalizm z socjaldemokratycznym obliczem (Szwecja)
- **Model nadreński**: społeczna gospodarka rynkowa (Niemcy, Francja, Włochy)
- **Model japoński:** gospodarka rynkowa „azjatyckich tygrysów" - sterowana gospodarka rynkowa (Korea Południowa, Malezja, Singapur, Tajwan, Tajlandia)

Model anglosaski

- podstawą do oceny gospodarki są kryteria efektywnościowe
- każdy jest kowalem własnego losu
- działanie samoczynnych mechanizmów rynkowych
- powszechna komercjalizacja
- odrzucenie interwencjonizmu państwowego
- odchodzenie od nadmiaru funkcji opiekuńczych
- państwo jako: strażnik ustroju i praworządności norm, regulator polityki pieniężno-kredytowej

Model skandynawski

- korzyści społeczne z ingerencji państwa >od strat ekonomicznych z tyt. ograniczania wolności gospod.,
- kompromis pomiędzy pryncypiami socjalizmu i kapitalizmu,
- powszechny, rozbudowany system świadczeń socjalnych, państwo dostarcza bezpłatnie takie usługi jak np. lecznictwo, przedszkola, wykształcenie podst. i wyższe, a także dotuje budownictwo mieszkaniowe,
- dość niska stopa bezrobocia,
- zachowana jest dominacja własności prywatnej w gospodarce
- wyjątkowo wysoki udział redystrybucji w dochodzie narodowym (ponad 60%),

- W 1870 r. Szwecja była biedniejsza niż większość innych krajów Europy Zachodniej, ale przez następne kilkadziesiąt lat nadrobiła ten dystans i stała się wytwórcą i eksporterem skomplikowanych produktów przemysłu.
- Na ten sukces złożyły się:
  - duże rozmiary kraju przy stosunkowo niewielkiej liczbie ludności,
  - spore bogactwa naturalne
  - 150 lat pokoju - gdy reszta Europy wykrwawiała się w wojnach.
  - wolnokonkurencyjna kapitalistyczna gospodarka, która od samego początku powstawała w konkurencji na rynku światowym. Szwedzkie firmy bardzo wcześnie zaczęły działać na skalę międzynarodową.
  - wolność gospodarczą zagwarantowano prawnie od 1864 r.
  - aparat rządowy był mały, ale kompetentny i skupiał się na tworzeniu właściwego porządku prawnego dla prywatnej gospodarki i na rozwoju szkolnictwa.

- Szwedzkie państwo socjalne zaczęło się wyraźnie rozwijać w latach 30’, ale w pełnym zakresie wprowadzono je dopiero po drugiej wojnie światowej, już w wysoce rozwiniętej gospodarce.
- Jednym z elementów były silne instrumenty redystrybucji dochodów (bardzo progresywne opodatkowanie dochodów osob.). towarzyszyły mu dość niskie podatki od przedsiębiorstw.
- Łączny ciężar podatkowy wynosił w 1985 r. w Szwecji 50,5 proc. DN, podczas gdy we Francji 46 proc., w Niemczech i Wielkiej Brytanii 38 proc., a w Stanach Zjednoczonych 29 proc.
- Skutek: gospodarstwa domowe jako całość więcej pożyczały niż oszczędzały, tzn. miały ujemną stopę oszczędności.
- Drugi element modelu: szeroki zakres świadczeń finansowanych z budżetu. Zapewniały one poczucie bezpieczeństwa socjalnego, ale wymagały właśnie wysokich podatków.
- "Model szwedzki" charakteryzował się dodatkowo tym, że publicznemu finansowaniu wspomnianych świadczeń towarzyszył niemal całkowity publiczny monopol na ich produkcję. Na przykład do niedawna w Szwecji niezwykle trudno było założyć prywatną praktykę lekarską.

Model nadreński

- godzenie liberalnej gospodarki z ustrojowym zapewnieniem świadczeń socjalnych
- względny egalitaryzm
- odrzucanie ingerencji państwa w bieżące funkcjonowanie gospodarki i jej mechanizmy ekonomiczne
- negowanie „przesocjalizowania” państwa
- państwo oferuje dość szeroki zakres świadczeń społecznych - nie może szkodzić mechanizmom rynkowym i zmniejszać motywacji obywateli do indywidualnej aktywności

- W latach 1949-1962 gospodarka RFN nie była jeszcze silnie obarczona wydatkami socjalnymi i naciskami grup interesu. Niemcy Zachodnie osiągnęły imponujące wyniki gospodarcze, nazywane niemieckim "cudem gospodarczym".
- Dochód narodowy brutto (GDP) rósł średnio co roku w latach 1950-60 o prawie 8 proc. (tylko Japonia rozwijała się wtedy szybciej), inflacja wynosiła niespełna 2 proc. rocznie, a bezrobocie - 2,2 proc.
- Te wyniki miały też swoje źródło w sprzyjających warunkach zewn.: pomocy w ramach planu Marshalla oraz w szybko rozwijającej się gospodarce światowej.
- Mało kto jednak kwestionuje, że ważny wkład w owe osiągnięcia miał opisany system gospodarczy RFN: "społeczny", bo - w zasadzie - liberalny kapitalizm.

- W latach 1960-69 osiągnęły przyzwoite tempo 4,8%; wyprzedzała je nadal Japonia (10,5 %), ale poza nią: Hiszpania (7,5 %), Francja (5,8%), Włochy (5,7%), Kanada (5,6%), Holandia (5,1%).
- W latach 70' tempo wzrostu RFN spadło do 2,8%
- W latach osiemdziesiątych nastąpiła pewna poprawa pozycji RFN w wyścigu gospodarczym.
- W okresie 1992-93 Niemcy przeżywały głęboką recesję.
- do wyraźnego obniżenia tempa wzrostu gospodarczego RFN musiało się przyczynić pogorszenie jej systemu gospodarczego - odchodzenie od pierwotnych liberalnych zasad "społecznej gospodarki rynkowej".
- W efekcie - przewaga, jaką w sferze ustroju gospodarczego miały w latach % Niemcy Zachodnie w stosunku do większości innych krajów Zachodu, zaczęła później maleć.

Model japoński:

- wolność gospodarcza
- preferowanie przedsiębiorców, a nie pracowników
- niskie płace zapewniają niskie koszty wytwarzania i wzrost konkurencyjności światowej
- wysoka stopa inwestycji
- autokratyzm państwa, w tym w sferze polityki gospodarczej
- ingerencja wspomagająca rozwój gospodarki (eksportu, inwestycji rozwojowych)
- ekspansja eksportowa, agresywna strategia opanowywania rynków zagranicznych

- Wg opublikowanego w 1993 r. raportu BŚ, wzrost gospodarczy w latach 1960-1992 r. był w grupie "azjatyckich tygrysów" 3x szybszy niż w Ameryce Łacińskiej i w Azji Południowej oraz 5x szybszy niż w subsaharyjskiej Afryce, a także znacznie szybszy niż w rozwiniętych krajach kapitalistycznych i w krajach naftowych.
- Szybki rozwój gospodarczy przy stosunkowo niewielkich nierównościach doprowadził do radykalnej poprawy podstawowych wskaźników społecznych.
- Np. średnia długość życia wzrosła tam z 56 lat w 1960 r. do 71 w 1990 r. Odsetek ludzi żyjących w absolutnej nędzy, tzn. pozbawionych dostatecznego dostępu do żywności, czystej wody i dachu nad głową, spadł w Indonezji z 58 proc. w 1960 r. do 17 proc. w 1990 r. W tym samym czasie wskaźnik ten obniżył się w Indiach z 54 do 43 proc.

- Japonia fascynuje niemal cały świat. Źródłem tej fascynacji jest jej szczególna kultura - słowa: samuraj, kamikadze, harakiri weszły do światowego słownika.
- Uwagę przykuwał również niebywale szybki do niedawna rozwój gospodarczy Japonii - trwający od końca XIX w., a szczególnie po II wojnie światowej. Japonia jest dotąd jedynym krajem spoza kręgu kultury europejskiej, który znalazł się w grupie kilkunastu najbardziej rozwiniętych państw świata.
- W latach 1950-1979 Japonia osiągnęła najszybszy wzrost gospodarczy spośród wszystkich rozwiniętych krajów kapitalistycznych.
- W latach 1950-59 tempo wzrostu wynosiło tam 9,5 proc. rocznie, w latach 1960-69 10,5 proc., a w trudnych latach siedemdziesiątych - 4,9 proc.

- Japonia powiększyła swój dochód na mieszkańca w latach 1955-1980 pięć razy!
- Tego samego dokonał w okresie 1965-1990 Tajwan, a w tym samym czasie Korea Południowa osiągnęła wskaźnik wynoszący 6,3 razy.
- Imponujące wyniki uzyskały też Hongkong, Singapur, Tajlandia, Malezja i Indonezja.
- Od końca lat 70. do dzisiejszych tygrysów dołączył ludnościowy gigant - Chiny, przyspieszył też, choć nie w takim stopniu, inny kolos - Indie.

- W 1973 r. tempo wzrostu w Japonii bardzo wyraźnie spadło, do poziomu 3-4 proc. rocznie.
- W części było to ceną sukcesu: Japonia praktycznie dogoniła, zwłaszcza w przemyśle, najwyżej rozwinięte kraje świata.
- Innym czynnikiem było (i jest) starzenie się społeczeństwa, co obniża stopę oszczędności - i inwestycji. Ludzie starsi mniej bowiem oszczędzają niż młodzi, a korzystają z wcześniej zgromadzonych oszczędności.
- Istnieje więc ważna zależność między strukturą demograficzną społeczeństwa, oszczędnościami i inwestycjami oraz wzrostem gospodarczym.